

Der har ikke tidligere manglet skildringer af Steincke, først og fremmest hans egne erindringer, der kom i fem bind i årene 1945-54, hvor han blandt andet byggede på sit omfangsrige arkiv. Bortset fra forskellige enkelte begivenheder har den nye biografis forfatter da heller ikke meget nyt at bringe om Steinckes liv og dets forløb. Til gengæld er der tale om en meget givende vurdering af hans indsats, dette gælder både Steinckes forfatterskab, hans virke som administrator og hans førte politik.

Efter Jacob Christensens tidligere studier kunne man have ventet, at der i bogen var kommet en overvægt af de socialpolitiske emner. Dette er ikke tilfældet; både Steinckes forfatterskab og politik er behandlet i naturligt omfang og med en velafbalancering i vurderingen af Steinckes styrke og svagheder. Selv om Jacob Christensen er meget bredt orienteret, er det dog påfaldende, at han som hovedregel ikke søger at fastslå Steinckes politiske indflydelse, når det gælder sager uden for konkrete administrative afgørelser og lovgivning. Betød hans mange artikler og skrifter og hans mange reformer noget afgørende eller påvirkede de synspunkter uden for mere snævre kredse? I hvor høj grad stod han alene med sine standpunkter? Hans forsvar for det parlamentariske system burde nok også have været sat ind i sammenhæng med tilsvarende bestræbelser fra anden side. Steincke stod ikke alene, blev måske oven i købet drevet frem af andre politiske kræfter. Besvarelsen af disse spørgsmål ville imidlertid være meget tidskrævende, hvis i det hele taget mulig; men spørgsmålene burde nok alligevel have været rejst. De ville næppe heller have rokket ved bogens konklusion, at det er »vanskeligt at forholde sig entydigt til Steincke ... Både manererne og det oprigtige er med hele vejen... Det har ikke været helt lige

til for omgivelserne at få hold på Steincke.« Det står dog fast, at Steinckes erindringer er et hovedværk i politisk memoireskrivning fra det 20. århundrede; men at de fra nu af ikke bør læses uden samtidig læsning af Jacob Christensens bog.

Vagn Dybdahl

John T. Lauridsen (red.): *Det illegale Land og Folk og andre publikationer fra Danmarks Kommunistiske Parti, januar 1945 – 5. maj 1945.* (Det kongelige Bibliotek, 1997). 105 s.

I årene 1979-81 udsendtes på forlaget ZAC fire bind med optryk og genudgivelser af det illegale *Land og Folk* og andre publikationer fra DKP. Tidsmæssigt dækkede bindene perioden september 1941 til december 1944. Et femte bind dækkende perioden januar-maj 1945 var planlagt, men udkom aldrig.

Denne lakune har Det kongelige Bibliotek, som råder over en nærmest komplet samling af danske illegale publikationer, nu udfyldt. Hvad angår udgivelserprincippet, har redaktøren valgt at knytte direkte an til de første fire bind. Det betyder, at de enkelte publikationer så vidt muligt er fotografisk gengivet i det oprindelige format, og at videnskabelige kommentarer er undladt. Det sidste ud fra den betragtning, at det for det første ikke var de oprindelige udgiveres hensigt, og for det andet ville have krævet betydelige ressourcer. Redaktøren har vurderet den øjeblikkelige brugsværdi højere end et stort anlagt projekt med usikre realiseringsmuligheder. Der peges derimod på behovet for en egentlig undersøgelse af *Land og Folk* som opinionsdanner og nyheds- og mobiliseringsfaktor.

Hvad angår en indføring i den illegale kommunistiske presse, henvises i indledningen til relevant litteratur.

Særligt fortjenstfuld ved nærværende udgivelse er, at man har ladet udarbejde et omfattende register til det illegale *Land og Folk* 1941-45. Det vil sige, at registeret også lader sig anvende ved læsning af de fire tidligere udgivne bind.

Henrik Skov Kristensen

Ole Sohn: *Den højeste straf. En B&W-arbejders skæbne – fra Amager til Stalingrad*. (Vindrose, 1996). 228 s.

Sent på natten den 31. marts 1938 blev dødsdommen, den højeste straf, eksekveret over en Sovjet-borger. Det var der som bekendt ikke noget usædvanligt ved. Ej heller ved den angivelige brøde: kontrarevolutionær fascistisk spionvirksomhed og andet af samme skuffe. Den ulykkelige, Christian Christianovitj Petersen, derimod var ganske usædvanlig. Han var dansk og hed egentlig Christian Petersen. Hans bevægede liv og hårde skæbne afdækkes i detaljer af Ole Sohn: Han var født på Amager i 1885. Efter en opvækst i fattige kår blev han udlært som smed på B&W i 1905. I fire år derefter gik han på valsen ned gennem Europa, og efter en periode i Danmark rejste Christian Petersen til Skotland. Han blev skotsk gift og ad denne vej et aktivt medlem af presbyterianerkirken, ligesom han blev frimurer.

I 1924 tvang arbejdsløshed ham til USA, til Philadelphia. Efter Wall Street-krakket blev Christian Petersen i stigende grad harm på den sociale ulighed i det amerikanske samfund. Uden i øvrigt at forkaste sin kristne tro brød han med kirken og frimurerordenen, og da han blev ramt af arbejdsløshed, søgte han til Sovjetunionen som kontraktarbejder på en traktorfabrik i Stalingrad. Konen, som i høj grad misbilligede Christian Petersens nye interesse for kommunismen, blev efterladt i Philadelphia.

Christian Petersen faldt til i Sovjet, blev endda mønsterarbejder. Afgørende for hans fortsatte ophold og hans ansøgning om sovjetisk statsborgerskab var dog, at han forelskede sig i en sovjetisk kvinde, som etnisk var volgatysker. Så da de fleste andre udenlandske arbejdere forlod Sovjetunionen i midten af 1930'erne, blev Christian Petersen.

Under hele dette forløb opretholdt Christian Petersen kontakten med sin familie i Danmark via en omfattende brevveksling. Netop denne brevveksling, som i øvrigt viste sig skæbnesvanger under retssagen mod Christian Petersen, udgør Ole Sohns kildegrundlag for skildringen. Da denne kilde af gode grunde tørrer ud, kaster retsakter fra de russiske arkiver lys over den sidste tragiske fase af hovedpersonens liv. Forfatteren anfører i sit forord, at »Indimellem er enkelte tråde i historien knyttet sammen med fri hånd«. For så vidt angår fremstillingen af Christian Petersens bristede illusioner i relation til kommunismen, er forfatterens store indlevelsessevne forklarlig. Ud over sin indlevelsessevne demonstrerer den tidligere DKP-formand (igen), at han er en glimrende skribent.

I sit efterskrift bebuder Ole Sohn afsløringen af flere tragiske danske skæbner i Stalins Sovjet. Vi tror ham gerne!

Henrik Skov Kristensen

Niels Wium Olesen: *Mennesker, Politik og Besættelse. Fire biografiske skitser*. (Historisk Samling fra Besættelsestiden 1940-1945, 1996). 208 s., 178 kr.

Hans Kirchhoffs biografi af Erik Scavenius, besættelsestidens mest omstridte politiker, rummer en fair behandling. Måske de anførte citater, der belyser hans grundindstilling, er en smule outrerede, da de stammer fra situationer, hvor udenrigsministeren polemiserede